บทที่ 1
บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ถั่วเหลืองเป็นพืชเศรษฐกิจสำคัญ ที่มีอัตราการเติบโตของความต้องการใช้ภายในประเทศทั้งการใช้บริโภคและอุตสาหกรรมต่างๆ เพิ่มสูงขึ้นมาก โดยเฉพาะความต้องการใช้ถั่วเหลืองคุณภาพดี เพื่อการบริโภคและอุตสาหกรรมอาหาร รวมทั้งความต้องการใช้น้ำมันถั่วเหลือง และกากถั่วเหลืองของอุตสาหกรรมต่อเนื่อง รัฐบาลเล็งเห็นถึงความสำคัญของถั่วเหลืองซึ่งเป็นพืชเศรษฐกิจและพืชอาหารโปรตีนที่สำคัญของประเทศ รัฐจึงได้กำหนดแผนยุทธศาสตร์ถั่วเหลือง ปี 2544/45 - 2548/49 โดยส่งเสริมให้คงมีการผลิตในประเทศไว้ ซึ่งเป็นสายพันธุ์ธรรมชาติ (Non GMOs) เพื่อเป็นหลักประกัน ความมั่นคงทางด้านอาหารของประเทศ เป็นพืชหมุนเวียนและเป็นการปรับปรุงบำรุงดิน แหล่งผลิตถั่วเหลืองที่สำคัญที่สุดของประเทศได้แก่ บริเวณภาคเหนือ โดยในปี2543/44 มีพื้นที่เพาะปลูกประมาณ 1,017,258 ไร่ หรือประมาณร้อยละ 69 ของพื้นที่เพาะปลูกถั่วเหลืองทั้งประเทศ แหล่งปลูกสำคัญ ได้แก่จังหวัด เชียงใหม่ สุโขทัย กำแพงเพชร นครสวรรค์ สาเหตุที่พื้นที่ปลูกถั่วเหลืองส่วนใหญ่อยู่ในภาคเหนือ เนื่องจาก ถั่วเหลืองสามารถเจริญเติบโตและให้ผลผลิตได้ดีในภาคเหนือของประเทศไทย นอกจากนั้นถั่วเหลืองสามารถปลูกได้ทั้งฤดูฝนในสภาพไร่และในฤดูแล้งหลังการทำนา โดยจังหวัดสุโขทัยเป็นจังหวัดที่มีการปลูกถั่วเหลืองในฤดูฝนมากที่สุด ส่วนเชียงใหม่มีพื้นที่ปลูกถั่วเหลืองในฤดูแล้งมากที่สุดของประเทศ (ทรงเชาว์, 2545)

ปัจจุบันผลผลิตถั่วเหลืองในประเทศไทยยังไม่เป็นไปตามเป้าหมาย ตามความต้องการถั่วเหลืองที่เพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ ถึงแม้ว่าได้มีการขยายเนื้อที่ปลูกเพิ่มมากขึ้นก็ตาม ทั้งนี้เนื่องจากปัจจัยต่างๆ ยังเป็นตัวจำกัดอยู่ ปัจจัยการระบาดของแมลงศัตรูพืชก็เป็นปัจจัยหนึ่งที่เป็นตัวกำหนดให้ผลผลิตถั่วเหลืองตกต่ำ จะเห็นได้จากในปีการเพาะปลูก 2543/44 มีผลผลิตถั่วเหลืองจำนวน 324,000 ตัน เทียบกับปีการเพาะปลูก 2545/46 ผลผลิตถั่วเหลืองลดลงเหลือ 305,797 ตัน และพบว่าแมลงศัตรูถั่วเหลืองหลายชนิด สามารถเข้าทำลายตลอดฤดูปลูก จำนวนและชนิดของแมลงตลอดจนถึงความเสียหายของผลผลิตจะแตกต่างกันไปตามสภาพท้องที่ เนื่องจากประเทศไทยตั้งอยู่ในเขตที่มีสภาพภูมิอากาศอยู่ในเขตร้อนชื้น ซึ่งเหมาะแก่การแพร่ระบาดของศัตรูพืช แมลงศัตรูถั่วเหลืองที่พบ

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ในภาคเหนือของประเทศไทย มีมากกว่า 30 ชนิด โดยส่วนใหญ่จะเป็นหนอนผีเสื้อ (31.43%) มวนต่างๆ (17.14%) และด้วงปีกแข็ง (17.14%) นอกจากนี้ก็เป็นแมลงปากดูดขนาดเล็ก เช่น เพลี้ยอ่อน เพลี้ยจักจั่น และแมลงหวี่ขาว (12.29%) (จริยา, 2528) และพบว่าจากการทำลายของหนอนเจาะฝักถั่วทำให้ผลผลิตถั่วเหลืองลดลง 45% ในถั่วเหลืองที่เก็บเมล็ดแห้ง (ศรีสมร, 2539)

อำเภอสันป่าตองนับว่าเป็นแหล่งที่มีการปลูกถั่วเหลืองฤดูแล้งมากอีกแหล่งหนึ่งของจังหวัดเชียงใหม่ โดยมีพื้นที่ปลูกถั่วเหลือง 5,795 ไร่ (สำนักงานเกษตรจังหวัดเชียงใหม่, 2544) เนื่องจาก ถั่วเหลืองเป็นพืชที่มีแมลงศัตรูทำลายหลายชนิด ดังนั้นเกษตรกรจึงหาทางป้องกันกำจัดศัตรูพืชโดยวิธีต่างๆ เพื่อไม่ให้เกิดความเสียหายแก่ผลผลิตโดยเฉพาะการใช้สารเคมีเพื่อป้องกันกำจัดแมลงศัตรูที่ทำความเสียหายให้แก่ถั่วเหลือง ซึ่งข้อดีคือสามารถควบคุมการระบาดของแมลงศัตรูพืชได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวดเร็วและทันต่อสถานการณ์ ส่วนข้อเสีย การใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชมากเกินไปนอกจากจะทำให้เสียค่าใช้จ่ายสูงขึ้นแล้ว ที่เห็นได้ชัดคือ ผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม ก่อให้เกิดอันตรายต่อสิ่งมีชีวิตแมลงศัตรูธรรมชาติที่เป็นประโยชน์ และยังทำให้แมลงต้านทานต่อสารเคมีด้วย จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 7 และ 8 รัฐบาลยังยึดถือนโยบายให้เกษตรกรลดการใช้สารเคมีในการป้องกันกำจัดศัตรูพืช (กรมวิชาการเกษตร, 2542) ซึ่งนอกจากการใช้สารเคมีในการป้องกันกำจัดศัตรูพืชแล้ว ยังมีวิธีการอีกหลายวิธีที่สามารถป้องกันกำจัดศัตรูพืชได้ ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาว่าเกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจ และมีวิธีการปฏิบัติอย่างไรในการป้องกันกำจัดแมลงศัตรูพืชที่ทำความเสียหายในแปลงถั่วเหลือง เพื่อเป็นแนวทางในการแนะนำส่งเสริมการป้องกันกำจัดศัตรูพืชของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อศึกษาถึงความรู้ และการปฏิบัติเกี่ยวกับการป้องกันกำจัดแมลงศัตรูถั่วเหลืองของเกษตรกรในอำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะส่วนบุคคล ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ปัจจัยทางสังคมของเกษตรกรกับความรู้และการปฏิบัติในการป้องกันกำจัดแมลงศัตรูถั่วเหลือง
3. เพื่อศึกษาถึงปัญหา อุปสรรค และความต้องการของเกษตรกรที่เกี่ยวกับการป้องกันกำจัดแมลงศัตรูถั่วเหลือง

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ผลการศึกษานี้จะทำให้ทราบว่าเกษตรกรมีความรู้ และการปฏิบัติในการป้องกันกำจัดแมลงศัตรูถั่วเหลืองอย่างไรและถูกต้องหรือไม่ ข้อมูลที่ได้สามารถนำไปเป็นแนวทางสำหรับหน่วยงานของรัฐ ในการแนะนำส่งเสริมให้ความรู้ความเข้าใจแก่เกษตรกรในการป้องกันกำจัดแมลงศัตรูถั่วเหลืองที่ถูกต้องเหมาะสม เพื่อเป็นการลดต้นทุนการผลิต และเสริมสร้างความปลอดภัยต่อเกษตรกร ผู้บริโภคและสิ่งแวดล้อมต่อไป

สมมุติฐานของการวิจัย

ลักษณะส่วนบุคคล ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกร มีความสัมพันธ์กับความรู้และการปฏิบัติในการป้องกันกำจัดแมลงศัตรูถั่วเหลือง

ขอบเขตในการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาถึงความรู้และการปฏิบัติในการป้องกันกำจัดแมลงศัตรูถั่วเหลืองของเกษตรกรในอำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

กรอบแนวคิดในการวิจัย

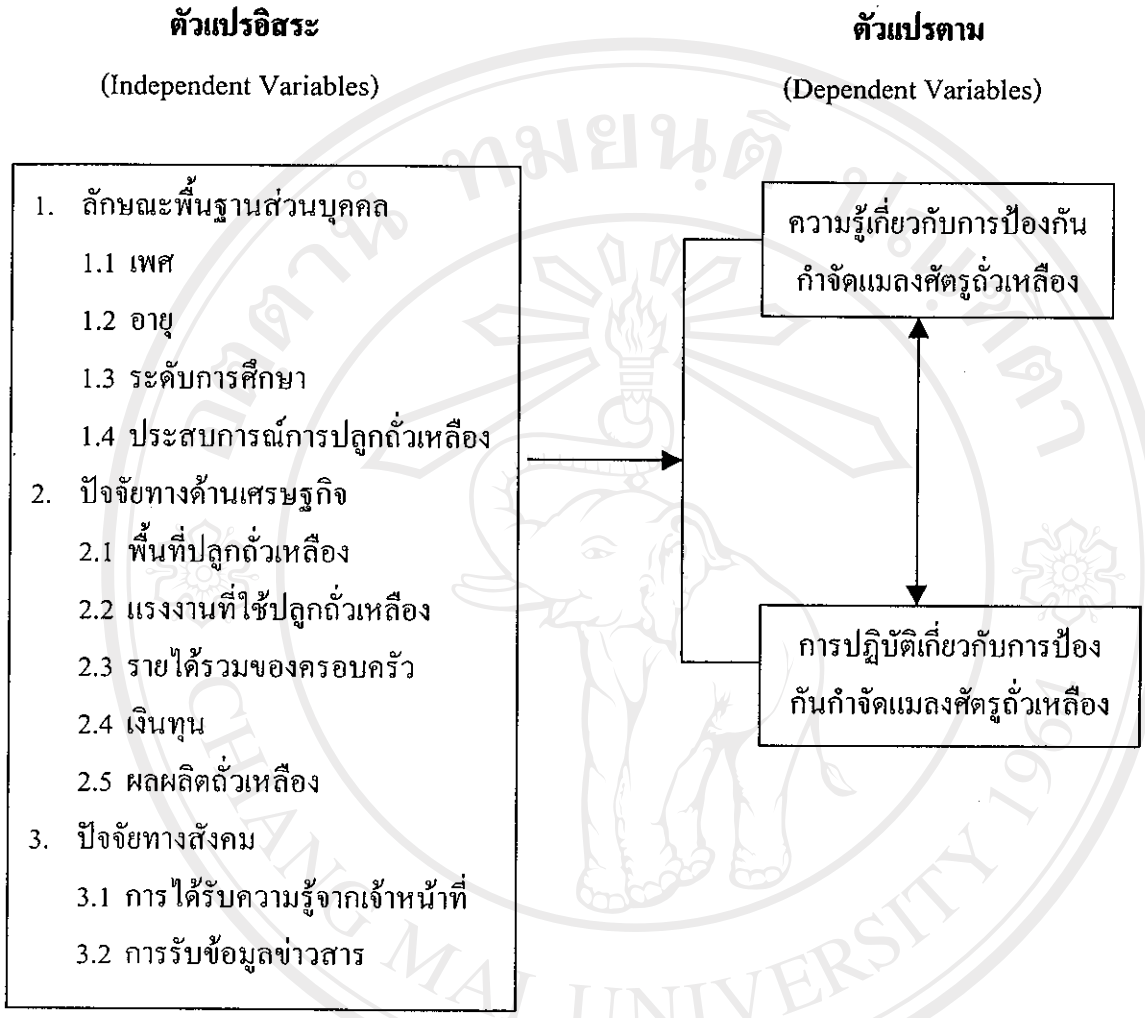

นิยามศัพท์

เกษตรกร หมายถึง เกษตรกรผู้ปลูกถั่วเหลือง ในพื้นที่อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่

การปฏิบัติเกี่ยวกับการป้องกันกำจัดแมลงศัตรูถั่วเหลือง หมายถึง การปฏิบัติของเกษตรกรในการใช้วิธีการต่างๆ ในการป้องกันกำจัดแมลงศัตรูถั่วเหลือง เช่น การป้องกันกำจัดแมลงโดยใช้สารเคมี สารสกัดจากพืช จากจุลินทรีย์ การกำจัดโดยวิธีกล เป็นต้น โดยใช้เกณฑ์การวัดการปฏิบัติ 3 ระดับ คือ

ปฏิบัติประจำ	ให้	3	คะแนน
ปฏิบัติบางครั้ง	ให้	2	คะแนน
ไม่ปฏิบัติ	ให้	1	คะแนน

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ความรู้เกี่ยวกับการป้องกันกำจัดแมลงศัตรูถั่วเหลือง หมายถึง ความรู้ของเกษตรกรเกี่ยวกับวิธีการป้องกันกำจัดแมลงศัตรูถั่วเหลือง เช่น การป้องกันกำจัดแมลงโดยใช้สารเคมี สารสกัดจากพืช จากจุลินทรีย์ การกำจัดโดยวิธีกล เป็นต้น โดยใช้เกณฑ์วัดความรู้ ดังนี้

ตอบถูกต้องให้ 1 คะแนน

ตอบไม่ถูกต้องให้ 0 คะแนน

แมลงศัตรูถั่วเหลือง หมายถึง แมลงศัตรูพืชที่ทำลายถั่วเหลืองตั้งแต่เริ่มงอกจนถึงเก็บเกี่ยว

อายุ หมายถึง อายุเต็มของเกษตรกรจนถึงวันสำรวจ

ระดับการศึกษา หมายถึง ระดับการศึกษาของเกษตรกรนับเป็นจำนวนปีที่ได้รับการศึกษาในโรงเรียน

พื้นที่ปลูกถั่วเหลือง หมายถึง จำนวนพื้นที่ปลูกถั่วเหลืองของเกษตรกรคิดเป็นไร่ ณ ปัจจุบันและนับย้อนหลังไป 3 ปี

แรงงานที่ใช้ปลูกถั่วเหลือง หมายถึง จำนวนแรงงานในครอบครัวของเกษตรกรที่ใช้ในการปลูกถั่วเหลือง

รายได้ หมายถึง รายได้ในภาคการเกษตรและนอกภาคการเกษตรของเกษตรกรต่อปี

เงินทุน หมายถึง เงินที่ใช้สำหรับลงทุนในการปลูกถั่วเหลืองของเกษตรกรในหนึ่งฤดู

ผลผลิตถั่วเหลือง หมายถึง ผลผลิตของถั่วเหลืองในฤดูปลูกที่ทำการสำรวจ

การได้รับความรู้จากเจ้าหน้าที่ หมายถึง จำนวนครั้งที่เกษตรกรได้รับการอบรม หรือการถ่ายทอดความรู้จากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ในเรื่องที่เกี่ยวกับการเกษตรในรอบ 1 ปี

ประสบการณ์การปลูกถั่วเหลือง หมายถึง ระยะเวลาที่เกษตรกรได้ประกอบอาชีพการปลูกถั่วเหลือง โดยวัดเป็นจำนวนปีตั้งแต่เริ่มปลูกจนถึงวันสำรวจ

การรับข้อมูลข่าวสาร หมายถึง การที่เกษตรกรได้รับข่าวสารความรู้เกี่ยวกับการป้องกันกำจัดศัตรูพืช จากสื่อต่างๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ โปสเตอร์ ฯลฯ ในระยะเวลา 3 เดือนโดยวัดเป็นจำนวนครั้ง

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved